

चुली उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन

यमबहादुर ठकुरी

परीक्षा क्रमाङ्क : २१४०१६५

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-२१४-५३९-२००७

शैक्षिक वर्ष : २०६९/०७०

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय सुकुना बहुमुखी क्याम्पस मोरङ
अन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको
नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

२०७६/२०१९

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, सुन्दरहरैँचा, मोरङ
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
शिक्षाशास्त्र सङ्काय

शोध निर्देशकको सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनका लागि प्रस्तुत 'चुली उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र यमबहादुर ठकुरीले मेरो निर्देशनको मातहतमा रही मिहिनेतका साथ सिर्जनात्मक तथा नितान्त मौलिक रूपमा तयार पार्नुभएकाले यस शोधकार्यप्रति म सन्तुष्ट छु । अतः यस शोधकार्यलाई मूल्याङ्कनका लागि नेपाली भाषा शिक्षण विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....
गुणराज नेपाल

शोध निर्देशक

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली शिक्षा शिक्षण विभाग

सुन्दरहरैँचा, मोरङ

मिति : २०७६/४/१०

प्रतिबद्धता-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषाशिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनका लागि प्रस्तुत चुली उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र प्रतिवेदन अर्को प्रयोजनका लागि कहीं कतै पेस नगरेको र यस शोध प्रतिवेदन भित्रका सामग्रीहरू कहीं कतैबाट साभार गरिएको छैन । यसका कुनैपनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा आएका छैनन् । तसर्थ यस शोध प्रतिवेदन नितान्त मौलिक भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछ ।

मिति : २०७६/०४/१०

यमबहादुर ठकुरी

शोधार्थी

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, मोरङ नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको (नेपा.शि.५९८) पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत चुली उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकमा शोधकार्य सम्पन्न गरी यो शोधपत्र तयार गरेको छु । प्रस्तुत शोधपत्रको लागि शुरुवात देखि नै शोधपत्र लेखनलाई अन्तिम रूप दिने कार्यसम्म आफ्नो व्यस्तताका बावजुत पनि निरन्तर आवश्यक सल्लाह, सुझाव दिई मार्ग निर्देश गर्नुहुने आदरणीय गुरु तथा शोधनिर्देशक श्री गुणराज नेपाल ज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने क्रममाआइपरेका समस्याहरू समाधान गर्न आवश्यक सल्लाह सुझाव दिनुहुने आदरणीय गुरु विभागीय प्रमुख उमानाथ भट्टराई लगायत नेपाली भाषा शिक्षा विभागका सम्पूर्ण प्राध्यापक वर्गहरूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । साथै प्रस्तुत शीर्षकमा शोधकार्यको लागि अवसर प्रदान गर्ने त्रिभुवन विश्वविद्यालय, सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली भाषा शिक्षा विभागप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र लेखन कार्यमा आवश्यक सल्लाह सुझाव दिएर सहयोग गर्नुहुने मेरो आत्मीय मित्रहरूशुक्र आङ्देम्बे, सरोज दर्नाल, नवराज लुङ्टेलप्रति आभार प्रकट गर्दछु । त्यसैगरी यस शोधकार्यको टङ्कन गरी सहयोग गर्ने श्री यज्ञमणि निरौलालाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोध अध्ययनलाई अगाडि बढाउन सहयोग गर्ने विषयविज्ञ गुरुहरू साथीहरू र शुभचिन्तकहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दै यो शोधपत्र समुचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, सुकुना बहुमुखी क्याम्पस नेपाली भाषा शिक्षा विभाग मोरङ समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शोधार्थी

यमबहादुर ठकुरी

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

शोधसार

शोधशीर्षक	: चुली उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन
शोधार्थी	: यमबहादुर ठकुरी
शोध निर्देशक	: गुणराज नेपाल
विभाग/क्याम्पस	: नेपाली भाषा शिक्षा विभाग त्रिभुवन विश्वविद्यालय सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, सुन्दरहरैँचा, मोरङ
शैक्षिक वर्ष	: २०६९/०७०
जम्मा अध्याय	: पाँच
पृष्ठ सङ्ख्या	: ६८
शोधकार्यको उद्देश्य	:

प्रस्तुत शोधकार्यका उद्देश्यहरू निम्नानुसार छन् :

- (क) चुली उपन्यासको कथानकको शैलीवैज्ञानिक आधारमा विश्लेषण गर्नु,
- (ख) चुली उपन्यासको पात्रहरूको शैलीवैज्ञानिक आधारमा वर्गीकरण र विश्लेषण गर्नु,
- (ग) चयन, विचलन र समानान्तरताका आधारमा चुली उपन्यासको भाषिक विश्लेषण गर्नु,

शोध प्रक्रिया

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, सुकुना बहुमुखी क्याम्पस शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह एम.एड. दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ को आवश्यकता परिपूर्तिका लागि तयार पारिएको हो ।

यस शोधपत्रमा तीन वटा प्रमुख उद्देश्यका रूपमा राखिएको छ । जसमा चुली उपन्यासको कथानकको शैलीवैज्ञानिक आधारमा विश्लेषण गर्नु, चुली उपन्यासको पात्रहरूको शैलीवैज्ञानिक आधारमा वर्गीकरण र विश्लेषण गर्नु, चयन, विचलन र समानान्तरताका आधारमा चुली उपन्यासको भाषिक विश्लेषण गर्नु रहेको छ । यस शोधपत्रमा प्राथमिक र द्वितीय दुवै स्रोतबाट सामग्री सङ्कलन गरिएको छ ।

निष्कर्ष :

प्रस्तुत शोधको सारलाई बुँदागत रूपमा निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

१. प्रस्तुत उपन्यासमा भाषिक चयनका सन्दर्भमा काव्यात्मकतायुक्त परिष्कृत एवं परिमार्जित गद्य भाषाको प्रयोग पाइने यस उपन्यासमा ठाउँठाउँमा कथ्य भाषा तथा पर्वतारोहण सम्बन्धी पारिभाषिक शब्दहरूको प्रयोग पाइन्छ । यसप्रकारको भाषिक प्रयागले अभिव्यक्तिलाई स्वभाविकता र जीवन्तता प्रदान गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ ।
२. वाक्य चयनका सन्दर्भमा सरल र मिश्र खालका वाक्य गठन भएको पाइन्छ । प्रश्नवाचक चिह्न, र पूर्णविराम चिह्नको समुचित प्रयोग पाइन्छ ।
३. चुली उपन्यासमा उपस्थित पात्रहरूलाई हेर्दा ऊ पात्रको सक्रिय भूमिका देखिन्छ, भने अन्य (उनीहरू) पात्रलाई गौण सहभागीका रूपमा समावेश गरिएको छ ।
४. साहित्यिक संरचनाका आधारमा उपन्यासकार सरुभक्तको चुली उपन्यासको विश्लेषण गर्दा बनोट र बुनोटलाई आधार बनाइएको छ । बिम्ब, प्रतीक व्यवस्था, घटनाको संयोजनको समेत विश्लेषण गरिएको छ । शैलीवैज्ञानिक अध्ययनमा विकल्प र चयन (शीर्षक, पात्र, परिवेश शब्द वर्ग, बिम्ब प्रतीक चयन) अग्रभूमि निर्माण (समानान्तरता र विचलन) का आधारमा उपन्यासको विश्लेषण गरिएको छ ।

विषयसूची

क्र.सं.	शीर्षक	पृष्ठ सं.
	अध्याय : एक	
	शोध परिचय	
१.१	अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२	शोध समस्या	२
१.३	शोधकार्यको उद्देश्य	३
१.४	शोधको औचित्य	३
१.५	शोधकार्यको सीमा	३
१.६	शोधकार्यको रूपरेखा	४
	अध्याय : दुई	
	सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र अवधारणात्मक ढाँचा	
२.१	सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन	५
२.२	सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन	६
२.३	पुनरावलोकनको उपादेयता	७
२.४	अवधारणात्मक ढाँचा	९
	२.४.१ परिचय र परिभाषा	१०
	२.४.२ शैलीविज्ञानको परिचय र परिभाषा	१०
	२.४.३ शैलीविज्ञानका प्रकार	१२
२.४.४	कृति विश्लेषणको सैद्धान्तिक आधार	१३
	अध्याय : तीन	
	शोध विधि र अध्ययन प्रकृया	
३.१	अध्ययनको ढाँचा र विधि	२१
३.२	जनसङ्ख्या, नमुना र नमुना छनोट रणनीति	२१
३.३	अध्ययनको क्षेत्र	३१
३.४	तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन र तरिका	३१
३.२.१	प्राथमिक स्रोत	२२
३.२.२	द्वितीय स्रोत	२२

३.३. तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया	२३
३.४ तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण प्रक्रिया	२३

अध्याय : चार

व्याख्या तथा विश्लेषण

४.१ चुली उपन्यास कथानकको विश्लेषण	२४
४.१.१ उपन्यासको परिचय	२४
४.१.२ उपन्यासको शीर्षक	२५
४.१.३ कथानकको विकासक्रम	२६
४.१.४ चुली उपन्यासको कथानक विकासक्रम	२९
४.२ कथानक	३१
४.२.१ उपन्यासका पात्रहरूको चरित्र विश्लेषण	३४
४.३ पात्रहरूको शैलीवैज्ञानिक आधारमा वर्गीकरण र विश्लेषण	३७
४.३.१ शैलीवैज्ञानिक आधारमा पात्रहरूको वर्गीकरण	३७
४.३.२ कथाका प्रमुख पात्रको विश्लेषण	३९
४.४ भाषिक चयन	४०
४.४.१ शब्द चयन	४१
४.४.२ वाक्य चयन	४७
४.४.३ भाषिक विचलन	५२
४.४.४ भाषिक समानान्तरता	५३

अध्याय पाँच

सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

५.१ सारांश	५५
५.२ निष्कर्ष	५६
५.३ उपयोगिता	५८
सन्दर्भसूची	